

ST
NR 1/95 ÅRGÅNG 9.

IL

ETTEN
ORGAN FÖR INDEPENDENT LIVING-RÖRELSEN I SVERIGE.

arbetar för mer makt åt brukare av personlig assistans

Europadagen • Om LASS-utredningen • "Leva & Fungera" mm

STIL

STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, är partipolitiskt obundet men arbetar handikappolitiskt för mer personlig makt åt människor med funktionshinder genom kontroll över de tjänster vi behöver för att leva ett liv på lika villkor, mot förtryck och diskriminering av människor med funktionshinder.

STIL, betraktar sig som en del av Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Stödmedlemskap i **STIL** är öppet för alla. Medlemskap med rösträtt, förutsätter eget behov av personlig assistans.

Avgifter:

Medlemskap i STIL idéell förening med rösträtt	500 kr/år
Stödmedlem	100 kr/år

Prenumeration på STILETTEN ingår i medlemsavgift.

Enbart prenumeration (myndighet, organisation m fl) 100 kr/år

Postgirokonto 73 66 70-1

Styrelsen:

Ordförande:

Stefan Käll hem: 08/612 73 75, arb: 08/613 39 00, fax: 0150/511 21

Övriga ledamöter:

Jamie Bolling	hem: 08/10 49 72,	fax: 08/24 23 41
Helena Karnström	hem: 08/770 37 77, arb: 070/595 79 94,	fax: 08/770 35 55
Adolf Ratzka	hem: 08/740 42 00,	fax: 08/740 45 00
Verena Ziswiler	hem: 08/720 05 28,	fax: 08/720 05 28
Johan Sjögren	hem: 08/798 27 58,	fax: 08/798 27 58

Suppleanter:

Sonia Welander	hem: 08/580 379 01,	fax: 08/580 379 01
Alberto Vargas	hem: 08/94 91 73 mob: 010/66 60 66	fax: 08.605 54 27
Marianne Hedin	hem: 08/25 68 78	
Lena Jalke	hem: 08/776 14 07	fax: 777 52 00

STILETTEN kommer ut fyra gånger om året. Redaktör och redigerare: Roland Ewers

Ansvarig utgivare: Adolf Ratzka

Postadress: **STIL** c/o Roland Ewers, Granvägen 93, 432 33 Varberg, tel: 0340/767 08
eller STILs kansli: Bondegatan 39, 116 33 Stockholm Tel: 08.640 81 10 Fax: 08.641 67 10

OBS!
Ny styrelse efter
årsmötet den 7.6.95

INNEHÅLL

Allmän information om STIL	2
Ledare	3
Svar till STIL från Ingela Thalén	4
Enmansutredning om LASS	4
Yttreligare korrespondens med socialministern	5
Samordning som varningssignal	5
Tankar runt mässan "Leva & Fungera" i Göteborg	6
Europadagen i Stockholm	8
Europadagen i Göteborg	9
London here we come	10
Sjuttio månader med MEDIA Artikelserie av Stefan Käll	13
Noterat, tyckt, tänkt och klippt	17
Tips till nybörjare	19
UPPROP	20

Ledare

Med anledning av sparkraven på assistansreformen som aviserats, från social- och finansdepartementen, vill vi från de samlade brukarkooperativen göra följande uttalande:

Vi vill med kraft understryka den fantastiskt positiva genomslagskraft den nya lagen haft i våra liv. Den har givit oss svårt funktionshindrade personer möjligheter till goda levnadsvillkor och därmed ett liv som andra medborgare i landet tar för givet.

Det handlar om självklarheter såsom att själv bestämma när man skall gå på toaletten, duscha, dricka vatten, gå till sängs mm mm. Det innebär även att man själv har avgörande inflytande över vem som assisterar i dessa situationer.

Staten har idag, genom försäkringskassorna, ansvar för finansieringen. Detta ger oss trygghet och lika rättigheter var man än bor i landet. För oss är det oerhört viktigt!

Vi är väldigt rädda för att finansdepartementet skall kräva en förändring som innebär att finansieringen och behovsbedömningen skall återgå till kommunerna. Det skulle återigen ge oss funktionshindrade "kommunarrest". Stora skillnader i levnadsmöjligheter skulle åter uppstå, beroende på de olika kommunala ekonomierna och attityderna.

Vi svårt funktionshindrade satt, före reformen, ofta i husarrest. Därför är kunskaperna om och förståelsen för våra livsbetingelser dåliga hos många, både hos politiker och allmänhet. Man har nu i mediadebatten framställt vår verklighet så som att den genom handikappreformen givit oss en lyxtillvaro. Detta är inte sant! Först nu har vi fått möjligheter att delta i liv och samhälle på humana och normala villkor.

Under 1994 har vi, med hjälp av personlig assistans, fått smaka på livet. Vi väddar till beslutsfattarna:

Låt oss få fortsätta att leva livet tillsammans med er alla andra i samhället! Ta inte ifrån oss LASS, (Lagen om Assistansersättning)!

STIL, Föreningen JAG, HIL, GIL, EMIL. mfl.

Ingela Thalén svarar på brev från STIL

Bästa Heléna!

Tack för ditt brev om tidningsartiklarna som har behandlat assistansreformen och som har skapat oro, inte bara hos de assistansberättigade utan också hos de personliga assistenterna. Jag har också läst dem. Men man skall inte tro på allt som står i tidningarna!

Fakta är att i samband med att reformen beslutades beräknade den förra regeringen att statens kostnader för assistansersättning skulle bli ca 2,5 miljarder kronor. Nu beräknas årskostnaden i stället bli något över 3,6 miljarder kronor. Vi i den här regeringen kan alltså konstatera att riksdagen har haft ett felaktigt ekonomiskt underlag vid beslutet om assistansersättningen och att reformen är underfinansierad.

Detta måste vi nu rätta till för att kunna behålla den personliga assistansen,

som är så betydelsefull för dem med de största funktionshindren.

Det kan finnas många skäl till att kostnaderna har visat sig bli högre än vad som var beräknat. Jag skall inte här gå in på vilka orsakerna kan vara. Det uppdraget har regeringen beslutat ge en särskild utredare, vars huvuduppgift ska vara att lämna förslag till åtgärder så att kostnadsutvecklingen bryts och att staten får en bättre kontroll över kostnaderna. Utredaren skall i sina förslag ha som utgångspunkt att årskostnaden för assistansersättning inte får överstiga 2,8 miljarder kronor, dvs 300 miljoner kronor mer än vad som budgeterades när assistansersättningen infördes. Regeringen har också klart angett för utredaren att lagens karaktär av rättighetslag skall stå fast.

Min avsikt med utredningen är **inte** att

avskaffa assistansersättningen tvärtom! Min avsikt är att värna om den, att försäkra mig om att den används för de personer och ändamål som den från början var avsedd för. Det finns idag signaler om att så inte alltid sker, vilket – om signalerna stämmer – är det stora hotet. Och detta hot måste avvärjas, eftersom assistansersättningen är oerhört viktig för att människor med stora funktionshinder skall ges möjligheter till delaktighet och jämlikhet i samhället.

Med vänlig hälsning
Ingela Thalén

Med brevet följde en kopia av de direktiv som utredaren har att följa i sitt arbete. Nedan finns utdrag ur dessa direktiv men de finns även att tillgå på STILs kansli.

Kerstin Wigzell, generaldirektör på ungdomsrådstyrelsen, enmansutredare

Kerstin Wigzell, generaldirektör för den nyinrättade Ungdomsrådstyrelsen, fd Statens ungdomsråd har fått i uppdrag att utreda, som det heter i direktivet: "Finansiering och regelsystem för den statliga assistansersättningen". Utredningen skall enligt vara klar den 15 september 95.

SAKKUNNIGA OCH EXPERTER

Till bisittare har utsetts *Per-Olof Bengtsson* (NHR), *Vilhelm Ekensteen* (DHR), *Lars Lööv* (FUB), *Ingrid Kennborn* och *Andreas Hagnell*, Kommunförbundet, *Ulla Höjgård*, Socialstyrelsen, *Rolf Westin*, Riksförsäkringsverket, *Agnetta Rönn-Diczfalusy* och *Lennart Andersson*, Finansdepartementet, *Carin Jahn* och *Lars Helgstrand*, Socialdepartementet.

DIREKTIV FÖR UTREDNINGEN

Nedan följer några utdrag ur de direktiv som utredningen har att följa.

/Sammanfattning av uppdraget

Mot bakgrund av kostnadsutvecklingen för statlig assistansersättning tillkallas en särskild utredare med uppgift att redovisa

förslag till alternativa åtgärder som leder till att kostnadsutvecklingen begränsas och att kostnadskontrollen förbättras. I uppdraget ingår att utarbeta förslag som gör det möjligt att tydligare än för närvarande avgränsa dels själva insatsen personlig assistans från andra närliggande verksamheter, dels den personkrets som skall vara berättigad till stödformen./ Slut sammanfattning.

/En viktig orsak till kostnadsutvecklingen inom assistansersättningen är svårigheterna att i den praktiska tillämpningen göra avgränsning vad gäller dels personlig assistans i förhållande till andra närliggande primär- och landstingskommunala insatsområden, dels den personkrets som skall vara berättigad till assistansersättning. Utredaren skall därför utarbeta förslag som gör det möjligt att tydligare än för närvarande avgränsa personlig assistans från andra närliggande kommunala verksamheter. Utredningsarbetets inriktning skall vara att lämna förslag till förändringar i regelsystemet som ger tydliga och effektiva drivkrafter att inte styra över kostnader på annan huvudman. Om risk för övervältring av kost-

nader ändå bedöms kvarstå skall utredaren också pröva behovet av en ekonomisk reglering mellan huvudmännen. Utredaren skall sträva efter att förankra sina förslag hos berörda huvudmän.

Utredaren skall vidare pröva om åtgärder fordras för att tydligare avgränsa den personkrets som skall vara berättigad till personlig assistans, så att personkretsen överensstämmer med vad som avsågs i assistansreformen.

Utredaren skall föreslå behövliga förändringar i berednings- och prövningsförfarandet för att uppnå ovanstående syften. Lagstiftningens karaktär av rättighetslagstiftning skall dock bibehållas.

Utredaren skall dessutom se över frågan om samordningen mellan socialförsäkringsförmånerna handikappersättning och vårdbidrag å ena sidan och assistansersättning å andra sidan och pröva behovet av tydligare samordningsregler./

Assistansutredningen (S 1995:03)
Kerstin Wigzell
Ungdomsstyrelsen
Box 6885
113 86 STOCKHOLM

Maija-Leenas brev till Socialministern... ... och svaret

Maija-Leena Hambergs brev till Ingela Thalén (ngt förkortat och redigerat).

Ang. LASS §4 punkt 1

Många av oss blev överraskade när vi fick vetskap om LASS §4 p. 1, som lyder att assistansersättning inte lämnas för den tid då den funktionshindrade vårdas på en institution som tillhör stat, kommun eller landsting.

Om en person med stora funktionshinder blir sjuk och läggs in på sjukhus, får han/hon inte ta dit sina assistenter. Alltså ska assistenterna permitteras under sjukhusvistelsen.

Hur har beslutsfattarna tänkt sig denna sak. Måste funktionshindrade klara mer som sjuka än som friska? Personliga assistenter är ett mänskligt hjälpmedel, som

kompenserar individens funktionshinder. Som sjuka har vi alla extra mycket behov av trygghet.

Dessutom är resurserna på sjukhusen inte så stora att personalen där skulle hinna och orka med att ersätta assistansen. Skulle Ni fråga sjukhuspersonalen detta, så tror jag att ytterst få sjukhusavdelningar skulle klara av situationen. Med tanke på att LSS lovar oss goda levnadsvillkor istället för skäligen.

Anhöriga, oftast kvinnor, får en orimlig arbetsbelastning. Man kan ändå inte lämna sina nära och kära utan assistans i den svåra situationen.

Personliga assistenter behövs mer än någonsin under sjukhusvistelsen. Därför önskar jag, och säkert många andra en ändring av LASS §4 p. 1.

Bästa Maija-Leena!

Tack för ditt brev där du tar upp det förhållandet att assistansersättning inte betalas ut under den tid en funktionshindrad vistas på sjukhus eller annan institution.

Anledningen till detta är att där skall finnas fast personal som kan tillgodose behovet av stöd och service hos den som vistas där.

Jag vill emellertid informera dig om att regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med bl.a. Riksförsäkringsverket, Svenska Kommunförbundet och handikapporganisationerna, följa upp och utvärdera handikappreformen. En mycket viktig del i detta uppdrag är att följa utvecklingen i fråga om personlig assistans.

Ingela Thatén

Samordning som varningssignal

Iakttagelser och associationer kring färdtjänstmötet i Flemingsberg.

Eva Lindberg, arbetsledare i STIL var den drivande kraften när NHR samman kallade ett möte gällande nya bestämmelser i färdtjänsten, dvs samåkning ur alla perspektiv. Inbjudna gäster var: kommunikationslandstingsråd Claes Anstrand, ansvarig för våra kollektiva färdmedel, där även färdtjänsten ingår, chef för färdtjänstförvaltningen Leif Christensson, ordförande för färdtjänstnämnden Nathalie Lundin.

Ingen av dessa beslutsfattare har eget funktionshinder. Hur kan det komma sig att instanser som påverkar funktionshindrades rörelsefrihet, inte har en enda funktionshindrad person i bestämmande position. Leif Christensson försvarade sig med att han dock har 19 års erfarenhet av färdtjänsten. Frågan är: skulle någon, som har 19 års erfarenhet av ishockey besluta att spelarna inte längre får använda skridskor?

Det är tydligt att vi står utanför organisationen, inte tillhör systemet och därför inte kan påverka. På den punkten borde vi revoltera och kräva förändring. Vi måste rasera de ansvariga organisationer, som använder oss som arbetsmaterial för sina egna syften.

En viktig fråga, är samåkningens moraliska aspekter. Samåkningen sparar pengar – om den nu gör det – men samti-

digt ger den omoraliska konsekvenser för de funktionshindrade. De omoraliska konsekvenserna försökte våra byråkrater torpedera med ekonomiska argument. Kostnaderna för färdtjänsten har ökat för mycket under 80-talet. Man bollade med siffror. Orsaken till samåkningen är alltså Sveriges ekonomiska kris.

Orsaken är alltså krisen, men vad är egentligen motiven till just detta beslut. Motiven kan inte vara desamma som orsaken, de är snarare en sorts dispositioner – allmänna bevelker för att vid ett lämpligt tillfälle handla och värdera på ett visst sätt. Motiven är dessa medvetna eller omedvetna bevekelsegrunder. När vi allmänt måste spara står vi funktionshindrade i focus. Det känns som om vi vore orsaken till eländet. Ändå är vi en försvinnande liten del i statsbudgeten. Med dessa bevekelsegrunder har vi alltid diskriminerats och så verkar det fortsätta. Kunde man inte för en gångs skull vända på steken och resonera: "Ni funktionshindrade har diskriminerats från mänsklighetens början. Nu ändrar vi på det." Nej, ingen kommer att säga så till oss! Det måste vi faktiskt göra själva!

Beslutet om samåkningen är en varningssignal som ger en tittlucka till beslutsfattarnas medvetande. Det kan tom vara en spjutspets till ytterligare handlingar av diskriminerande karaktär i framtiden. Motiven finns hos beslutsfattarna,

som bara väntar på händelser, vilka när de inträffar tar skulden från deras handlingar.

Beslutsfattarna säger att ni handikappade är visst vår hjärtesak, och att de aldrig skulle diskriminera oss. Man kan in fakto inte påstå att man älskar någon och samtidigt konstatera att ens handlingar förorsakar lidande hos kärleksobjektet. Handling och konsekvens är ett syskonpar, de bildar vår moral. Dålig ekonomi är ingen ursäkt för dålig moral.

Paradoxer i jämlikheten dyker upp när maktavare dompterar svaga grupper. Ofta vädjar de till oss och säger att vi måste bära gemensamt ansvar för att tex spara i kärva tider. Sådana argument är ett brott mot jämlikheten, i den meningen att man då behandlar olika individer lika. Människor med funktionshinder behöver kompensation för att komma i samma nivå som andra. Det blir som att jämföra vår situation med en människa, vilken som helst, som någon gång råkar ut för en försenad buss, med den skillnaden, att för oss är situationen permanent.

Argument som att: "alla stockholmare har långa och tidskrävande resor" och "vi borde inse hur mödosamt människorna i allmänhet har det", kan inte få oss att sluta kräva våra mänskliga rättigheter.

MAIJA-LEENA HAMBERG
(VICE ARBETSLEDARE I STIL)

Tankar runt mässan "Leva & Fungera" i

Ett kåserande eftermäle från mässan

STIL drev en monter tillsammans med GIL och föreningen JAG. Ett samarbete som fyllde montern med funktionärer under större delen av mässans alla dagar. Vi bytte erfarenheter av alla de slag och mötte besökarnas frågor på bästa sätt. Men framförallt kanske den här typen av mässarrangemang ger oss inom "branschen" ett tillfälle att mötas och fördjupa våra relationer. Med tanke på andra utställares mer spektakulära och färgglada produkter, är det knepigt att hävda en idé som inte har någon kropp. Någonting att känna och ta på. Utställningsmaterialet i huvudsak producerat av GIL höll hög klass och fångade, menar jag, alla som var möjliga att fånga.

GIGANTISK VEDKLYV

Jag roade mig med en rundvandring i mässhallen mellan passen i vår monter. Man gläds och förundras över all läcker formgivning som ibland verkar vara själva syftet med produkterna. Jag stannade flera gånger vid en gigantisk vedklyv och staplare i ett, driven av en joystick. Säkert en fem meter lång lyftarm och tillhörande mothåll vid klyvningen. En transportbana och uppsamlingsanordning för deklavnaststyckena. Hela allt i svart lackfärg som fick mig att tänka på någon konstruktion eller varelse ur filmen Alien! I och för sig mycket tilltalande eftersom jag gillar Alienfilmerna. Men är den tänkt att fungera i hemmiljö? Eller är tillverkaren bara väl medveten om hur en intressväckande monter ska se ut? Jag kunde ju ha frågat. Men blev liksom förstummad framför det finmekaniskt arbetande jättemekanot med en häpen provare bakom joysticken. Som sagt, det är lättare att få uppmärksamhet på saker.

ÖVERSKÅDLIG PRESENTATION

Annars var mässan en blandning av allt som underlättar och roar vardagen för oss med funktionshinder. Allt från goda råd och hjälpmedel från RFSU, förklaringar av samåknningen från Färdtjänst, rullstolar för alla praktiska och estetiska behov,

En glad och tapper samling representanter för idén om Independent Living, vilken ställdes ut på expon "Leva och Fungera" i Göteborg.

hjälpmedel för alla sinnes- och funktionsbehov, till den häpnadsväckande vedklyven!?

Enligt mitt tycke en överskådlig presentation av branschen som också bjöd på underhållning från tre fotbollsproffs varav en var Ralf Edström. De var utmanade i en bollsportsmatch med förbundna ögon! Motståndarna var tre synskadade personer som idrottar med en form av bollsport med en boll som låter när den rullar. Självsåg jag inte mer av matchen än det sista kastet utmed marken mot Ralf. En klockren träff rakt i magen så poäng uteblev för utmanarna. De vann dock fick jag höra av min kollega Lars-Gunnar Andersson. Regler och förutsättningar för sporten är tyvärr okända för mig. Men det verkar inte särskilt lätt att spela boll med förbundna ögon! Ett mycket uppskattat inslag i mässan av publiken att döma.

KRÄVER UTHÅLLIG PERSONAL

Tre dagar som mässutställare kräver uthållig personal. Självsåg jag bara på plats en av dagarna men kände ändå att den täta

luften och folkgenomströmningen var snabbt tröttande. De som jobbade i dagarna tre skall därför ha en extra fjäder i hatten.

BRA ATT SPRIDA IL-IDEOLOGI PÅ MÄSSOR
Även i fortsättningen tror jag mässdeltagande är rätt för oss ILare. Mycket för att utveckla vårt samarbete, kanske med våra interna möten avses? Våra geografiska avstånd behöver överbryggas så ofta som möjligt. Mässor är ett bra sätt sprida Independent Living och det görs bäst ansikte mot ansikte anser jag.

JOHAN SJÖGREN

DU!
hör av dig
till STILETTEN!

Göteborg 1995

Tidigare var det läkare och andra förmyndare som tillskrev oss de hjälpmedel som ansågs lämpliga. Handikappidrotten (med internationella impulser), och nya grupper av människor med funktionshinder har dock drivit fram en mer direkt kontakt mellan tillverkare och oss brukare. Detta manifesterar sig bla i snyggare design, mer funktionsenliga produkter och i stora mässor som nu senast "Leva & Fungera" i Göteborg. Fördelarna med sådana mässor är att man träffar "alla" vid ett och samma tillfälle och på samma plats. Jag skulle dock vilja diskutera medaljens bak-sidor.

- Håller tillverkarnas vinstintressen på att ta överhanden?
- Kommer kommuner och landstings kostnadsramar med lägsta anbud som regel begränsa våra möjligheter att välja?
- Är konceptet, stora mässor och expon med professionell marknadsföring och säljare som representanter för produkterna, i själva verket ett hinder för kreativitet och kommunikation.

Tillverkaren vill givetvis ha en bred och homogen marknad. Det gäller ju att få så långa serier som möjligt eftersom man då kan pressa priserna. Detta sammanfaller med kommuner och landstings intresse. De har ofta lägsta anbud som princip.

BRUKARENS INTRESSE ÄR INDIVIDUELLT
Mot detta står brukarens intressen som självklart är individuella, varje funktionshinder är ju olika till sin natur. (Själv har jag tex alltid med benäget bistånd anpassat mina rullstolar till just mina behov. De har varit en slags halvfabrikat när de levererades).

Till detta kommer den gamla vanliga känslan av att inte räcka till. Att inte svara mot

idealet, som om det skulle finnas något ideal av funktionshindrad att leva upp till. Skulle det tex vara elitidrottaren Lars Löwström. Han berättade nyligen mycket professionellt och sakligt i ett radioprogram om de specialgjorda handskar som krävdes för att skydda händerna mot de över 20.000 "slag" mot hjulen som be-

Vinstintresse och sparnit - hot mot rätt till individuella hjälpmedel

hövs för att ta sig igenom ett Marathonlopp, där farten ibland är ca 70 km/tim. Eller skulle det vara någon som med hjälp av lufttryck eller joy-stick styr en stor del av sin sin tillvaro.

Känslan av otillräcklighet är påtaglig, varje gång jag besöker en mässa, oavsett om det är båt-data, mat eller en hjälpmedelsmässa. I de förra fallen kan jag se det hela som underhållning, och vad gäller data har jag idag tom sådan kunskap att jag kan ställa adekvata frågor och få de svar jag behöver, men när jag besöker mässan "Leva & Fungera" i Göteborg med både konkreta frågor och svar, får jag bara respons i det senare fallet och då ifrån publiken.

SUCCE FÖR EN ENKEL IDÉ

Hustrun Jenny, jag och vår son Bernhard anländer till mässan timmarna före stängning. Bernhard, en redan mycket framgångsrik marknadsförare sitter i vår, i STILETTEN 1, 95, beskrivna barnsits, monterad framtill på rullstolen. Reaktionen låter inte väta på sig. Folk vrider nästan nacken ur led och utropar spontana uppskattningar eller nickar gillande. Och ändå är det bara en mycket enkel idé, sprungen ur ett nödvändigt behov.

Idén borde komma andra till del, och ett ärende på mässan är därför att träffa representanter för någon rullstolstillverkare. På vägen dit möter vi en rullstolburen innovatör med en liknande konstruktion, ett fäste framtill på stolen för olika behov; väska, barnstol, kamerastativ mm. Han

säljer själv sin produkt på mässan och menar att intresset från rullstolsfabrikanterna verkar svalt.

MARKNADEN FÖR LITEN

Väl framme vid Scandinavian Mobilitys (Spinners) monter frågar jag en representerande kvinna om möjligtvis detta kan vara en idé för dem att ta upp. Hon tittar konfunderat på Bernhard, som liksom svävar ovanför mitt knä och samtidigt skulle kunna vara i min famn. – Men det är väl inte så vanligt att man har sin baby sådär? svarar hon.

Goddag yxskaff, tänker jag och får istället kontakt med företagets försäljningschef, som håller en mycket låg och "professionell" profil, och som först på förfrågan lämnar sitt kort och tar emot min adress samtidigt som han lätt överseende förklarar att intresset är lågt, dvs marknaden är för liten. (Han hör givetvis inte av sig senare heller).

I sammanhanget vill jag erinra om min artikel i STILETTEN 1 eller 2, 93. Den handlade om hur jag lyckades byta mitt 15 år gamla hjälpmedel en högerstyrd Volvokombi till ett 2 år obetydligt begagnat dito, utan att sitta emellan med omöjliga avbetalningar. Det var en kille på överskottslagret i Göteborg som tipsade. Det finns verkstäder som har rutin på det, men då handlar det oftast ombyggnad åt andra hållet. På Handikappinstitutet var man dock inte intresserad. Det finns ingen efterfrågan svarade man med en axelryckning.

Ett annat ärende på mässan är att hitta en lösning för att göra det möjligt att duscha i min Spinner. De gamla galonstolarna var praktiska. Det var bara att ta bort sittedynan och glida in i nästan vilken offentlig dusch som helst. Man kunde tom basta i dem. Att finna gehör för detta önskemål på den stora mässan visar sig lönlöst. Jag möts av oförstående och huvudskakningar. Problemet tycks vara för privat för att dryftas här. Det löstes istället på Varbergs hjälpmedelscentral med kompetent och lyhörd personal.

ROLAND EWERS

Europdagen i Stockholm...

Europdagen den 5 maj blev en "rak höger" mot de butiksinnehavare längs Biblioteksgatan som inte förstått bättre än att ha permanent tillgänglighet för alla funktionshinder. De fick sina fiskar varma.

Ett femtontal aktivister ur STIL samlades på Norrmalmstorg vid elvatiden på förmiddagen, alldeles vid Palmhuset. En del var förberedda med egna plakater. Andra försågs med stora skyltar föreställande överkorsade rullstolar och texten "DISKRIMINERING" tydligt som rubrik. Flygblad delades ut, och klisterlappar med samma innehåll som plakaten. Helena Karnström tog till orda och peppade gruppen inför attacken mot stadens otillgänglighet. Innan vi hunnit så här långt, hade turerna inom STIL varit många om hur vi bäst kunde agera mot diskriminering.

OLIKA IDÉER OM TAKTIKEN

Två idéer stod mot varandra. En var att dela ut ramper till otillgängliga butiker för att visa hur tillgänglighet enkelt kan skapas. Den andra var att kraftfullt agera mot de som ännu inte är tillgängliga – med överkorsade rullstolsklisterlappar på deras butiker. Det senare alternativet vann. Huvudargumentet mot "ramperna" var att de visade en lösning som vi egentligen inte ville ha. Tillgängligheten ska vara permanent och inte behöva efterfrågas i vår väntan utanför som snälla hundar!

Syftet med dagen var kampen för en antidiskrimineringslag. Vilken metod som är bäst är svårt att säga. Förmodligen är det "de många olika sätten", som leder fram till målet. Det räcker inte med en drabbning en gång om året. Vi kan alla jobba på olika sätt under hela året. Inget sätt behöver vara sämre än något annat. Var och en kan hitta sin egen "kampnich" att verka inom. Åter till händelserna den 5 maj.

Som sagt, där stod vi samlade kring Helena Karnström knappt tio arbetsledare, fem assistenter och jag själv som observatör, filmare och fotograf. På Helenas

Sonja Welander med assistent visade sitt missnöje med att inte komma in i ett 20-tal butiker på Biblioteksgatan.

klarsignal formades ett tåg bakom henne i riktning mot rader av butiker längs Biblioteksgatan. Under relativ tystnad och viss försiktighet slöt man sig kring den första lokalen med två irriterande trappsteg in. En av assistenterna gick in och berättade för innehavaren om oss och varför vi gjorde vad vi gjorde. Samtidigt sattes flera överkorsade stolar upp på entrédörren och intilliggande fönster.

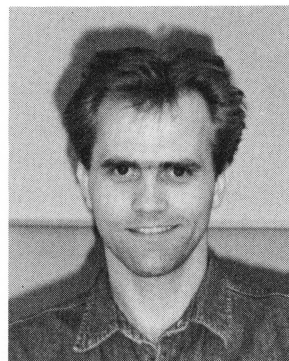
FÖR DYRT OCH AVSLAG AV MILJÖHÄNSYN
Butiksföreståndaren lät meddela att de tänkt göra tillgängligt men hade inte råd. Och när de ansökt om pengar hade de fått avslag pga den känsliga miljön kring gatan. Detta visade sig vara signifikativt för resten av aktionen. Man vill, men har inte råd och förresten så får man inte därför att skönhetsvärdena går förlorade?

Efter butik nummer ett växte modet och intensiteten i lappklistrandet. Efter tåget syntes fler än en komma ur sina shoppinglådor och surmulet riva lappar från fönster

och dörrar. Ingen ville stå för sin otillgänglighet? Vi trodde nog inte att de skulle sitta uppe så länge heller. Men allmänheten såg oss, vi kunde sprida ordet och många nickade gillande åt våra tilltag. Andra förstod ingenting. Vi var aningen anonyma. En eloge till alla närvarande men vi var för få till antalet och kanske för tysta? Jag vet inte om antidiskrimineringslagen kommer en vecka tidigare om vi tjoar och skanderar. Men för lagmoralen kan det ha betydelse. Det är vi mot dom liksom. Jag har också hört att tystnad kan tolkas som säkerhet. Det är därför inte omöjligt att det bestående intrycket för gatans flanerare var att "Va säkra dom verkade! Dom verkar veta vad dom vill!"

Vid gatans slut var det stopp. Ett tjugotal butiker och lika många människor hade fått smaka på en rak höger från STIL. Med tappade hakor och snabba repliker besvarade de vårt självklara krav på tillgänglighet för alla. Ingen var emot vårt mål. Men det fanns åsikter mot våra medel. Att ändamålet helgar medlet är det nog ingen i STIL som säger emot.

Kampen går vidare!

FÄLTFOTOGRAPH 840 SJÖGREN

... och i Göteborg

Den 5 maj 1995 anordnade GIL, Göteborgs Independent Living-förening en demonstration mot inskränkningar i LSS/LASS. Som talare medverkade Bill och Victoria Bruckner, IL-are från USA på tillfälligt besök i Sverige.

Demonstrationen uppmärksammades av redaktionen för lokalnyheter i TV 4 som intervjuade GIL-arna Tori Erntsson Högberg och Håkan Högberg i studion. Socialminister Ingela Thalén deltog per telefon.

Vill du börja använda eller utveckla dina möjligheter med

Personlig STIL assistans

STIL började redan 1984 arbeta för att skapa en modell för personlig assistans i egen regi. Resultatet blev ett brukarägt kooperativ som sedan 1987 administrerat personlig assistans.

Genom vårt banbrytande initiativ och politiska arbete har vi också skapat förutsättningarna för assistansersättningen i "LASS" – lagen om assistansersättning. Den del av LSS som ger Dig som behöver, rätt att använda personlig assistans och möjlighet att själv bestämma vem som skall utföra den. STILs erfarenhet och kompetens kan komma dig till del genom vår omfattande

Arbetsledarutbildning

Den lär ut om lagar och avtal, hur man fastställer sitt assistansbehov, rekryterar, anställer och schemalägger. Utbildningen grundar sig på "independent living-idéologin" som STIL ansluter sig till. Den kan kvalificera dig för medlemsskap som arbetsledare i STIL. Kursen omfattar 8 kvällar under en månads tid och hålls i STILs lokaler på Bondegatan 39, till ett pris av 500 kronor.

Välkommen med din anmälan

till STIL (Stockholmskooperativet för Independent Living) adress Bondegatan 39, 116 33 Stockholm eller sök oss på tel 08-640 81 10 eller fax 08-641 67 10

Genom att köpa eller hyra vår nya video "Fru Schledermann" finns nu också en möjlighet att närmare studera hur personlig assistans kan fungera i praktiken.

London, here we come

Den 9 april flög jag till London med 2 assistenter som heter Malin och Mia. Det var jättekul och jättespännande. Hotellet var fint, det var lätt att prata engelska med hjälp av min engelska ordkarta. Jag hälsade på min gamla assistent Ulrika och Toby och lilla söta dottern Maya. De bor i en liten lägenhet i London.

Promenad på
Londons gator med
fd assistent Ulrika
och dottern Maya

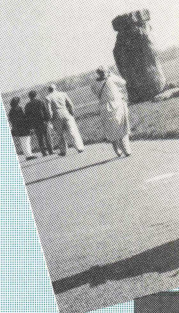
En taxichaufför körde fort som en galning så jag höll på att välta i rullstolen. En dag gick jag till en frisör och klippte mig i håret och blev jättenöjd.

Vi var på vaxkabinett och såg många roliga vaxdockor. En rundtur med buss var helt OK. På kvällarna gick vi på pub och träffade roliga människor och jag provade att äta fish and chips. Jag köpte en del tuffa kläder men de var lika dyra som hemma. En vecka gick så fort och jag vill åka till London igen, SNART.

ANNA NORDLANDER

Min nya engelska frisyr

På besök i Stonehenge
berömda förhistoriska

Dagbok från Annas Londonresa

Söndag den 9 april bar det iväg... London väntade. Äntligen. Ute på Arlanda kl 07.00 på morgonen. Trötta, men ändå glada och med packning i mängder. Vi fick hjälp ombord på planet och bra platser långt fram.

Framme efter ca 2,5 timmars flygning, en timmes färd med turistbuss in till London. På Gatwicks flygplats fick vi jättebra service – handikappbuss från planet ända fram till huset med pass- och tullkontroll. Möttes upp av Tanja från Fritidsresor, som tog hand om oss visade oss till bussen och berättade lite om hotellet, England mm. Höga trappsteg upp i bussarna, lite bökigt, men även det går ju bra med *starka* assistenter (skämt!).

Dubbelrum på Hospitality Inn. snabbinlastning av packning, och hjälpmedel monterades ihop. Trötta och hungriga. Äventyren väntar. Hamburgare och pommes frites i Hyde Park, picknick i gröngräset, solen sken, härligt!

Rummet var OK, lite trångt (smal hall) som ledde till själva rummet och ett litet badrum, där rullen enbart kunde köras rakt in, inte vändas eller vridas. Det största problemet var duschen. En väggfast dusch högt upp, men vi blev inte rådvilla. Varför inte duscha, en av oss, samtidigt! Blöta blev vi alla tre, men även nyduschade och fräscha.

Måndag guidad tur som avslutades med besök på Madam Tussauds vaxkabinett. Där var alla mycket hjälpsamma. Vi lotsades runt med hiss till de olika våningarna. Hittade en våning där det enbart gick att ta sig ner via en trappa, men bar ned Anna och hennes rulle. Men där nere fick vi inte vara. Personalen såg oss och skyllde på brandrisken. Man berättade att en dag per år så ska personer med funktionshinder få tillträde till HELA vaxkabinettet! Vi lyckades se allt ändå!

På tisdagen mötte vi upp Annas fd assistent Ulrika med man och barn, nu-förtiden bosatta i London. De visade oss runt och på eftermiddagen blev det shopping i Londons "alla" affärer. Hemma på hotellet efter 8 timmars rundvandring. Pub på kvällen.

Onsdag rundtur igen. Denna gång till Stonehenge och sen vidare till Bath med bla de 2000 år gamla romerska baden. Stopp för tea and scones i Marlborough på tillbakavägen.

På torsdagen tog vi en promenad genom Hyde Park ner till Buckingham Palace och såg på vaktavlösningen, vidare till Trafalger Square, shoppade lite, postade 40 av våra vykort och stannade till vid en fin frisörsalong där Anna absolut ville in och klippa ny tuff frisyr. Dagen avslutades tillsammans med nyfunna engelska och australienska vänner.

Fredag, besök hemma hos fd assistenten Ulrika med familj i Willesden. I en närbelägen park solade vi och gosade med Ulrikas lilla dotter Maya. När vi skulle tillbaka till hotellet tog det över 2 timmar att få tag i en taxi. Det var ju långfredag.

Lördagen ägnade vi åt shopping, packning och ännu mer shopping. Veckan har varit underbar. Vackert väder, en vacker stad och många nya vänner. Kanske vi får besök från New Zeeland i sommar. Vem vet?

Tre glada Londonresenärer:

Anna Nordlander med assistenterna Maria Gårdman och Malin Palmberg.

 Böcker

Småbarnsföräldrar med rörelsehinder

I de två senaste numren av STILETTEN har jag efterlyst tips om hjälpmedel för föräldrar med funktionshinder. På mässan "Leva & Fungera" fick jag till min glädje och stora förvåning veta att Handikappinstitutet just presenterade en alldeles nyutkommen bok i ämnet: **Småbarnsföräldrar med rörelsehinder** av *Kerstin Sandberg* och *Marti Parker*.

"Den här boken är till för dig som är rörelsehindrad och längtar efter barn eller kanske redan har en liten skara hemma. Den är till för dig som tvekar att sätta barn till världen för att du inte vet hur du ska bemästra situationen eller till dig som behöver känna gemenskap och stöd från andra föräldrar.

Boken innehåller en mängd praktiska råd och erfarenheter, dels från intervjuade

föräldrar med rörelsehinder, dels från hjälpmedelsverksamheten. Boken tipsar om okonventionella lösningar på problem, om hjälpmedel och om bra produkter bland de barnartiklar som finns ute i marknaden.

Kan vi skaffa barn? Boken behandlar kortfattat graviditet, medicinsk behandling och förlossning vid olika former av sjukdomar och skador. Den tar också upp den mera känslomässiga sidan av att vara rörelsehindrad förälder."

Så långt ur bokens omslagsinformation. Jag har ännu inte hunnit läsa den men konstaterar att det är mycket bra att den överhuvudtaget finns. Eftersom den bygger på föräldrars redan gjorda erfarenheter kan den kompletteras med nya erfarenheter och uppfinningar.

Jag reagerar spontant på bildmaterialet i boken. I det här sammanhanget har det stor betydelse. I vissa fall är teckningen

överlägsen den fotografiska bilden. Den kan renodla, förtydliga och framhäva. Den fotografiska bildens realistiska återgivning ger en tydligare uppfattning av material och storleksförhållanden.

I boken får jag en känsla av att bildmaterialet, både det fotografiska och teckningarna främst är använda som verktyg i lay-outen. Flera av teckningarna har tydliga fotografiska bilder som förlagor och kunde ha tjänat på att vara foton. Jag tycker att just i den här publikationen skulle man ha övervägt den bästa återgivningen för varje bild. Ändamålet här borde vara att underlätta för andra att kopiera eller hämta inspiration till egna lösningar, snarare än att skydda eventuella patent- eller upphovsrätter.

"Småbarnsföräldrar" med rörelsehinder kan beställas från Handikappinstitutet tel: 08/620 17 00, textt: 08/759 66 30, fax: 08/739 21 52

"Dröm mänska" och gör uppror

– Den här boken är skitbra, den måste du läsa. Jenny hade varit på biblioteket och hittat en bok som gav respons. Det var en bok som pendlade mellan verklighet och poesi, men som samtidigt kändes allmängiltig. Den visade sig vara författad av en person med funktionshinder. **"Dröm mänska"** av *Gerd Peterson* är en tunn "lättläst" biografi som för mig innehåller sprängstoff. Gerd skriver själv:

"Efter en operation öppnades dörrarna som länge varit stängda och barnet kom tillbaka till mig. Och inte bara det. Barnet begärde plats, begärde att jag skulle se och återuppleva dess historia. Och så kom det sig att denna starka återkomst kändes nödvändig att skriva ner – för att kunna hantera, för att också kunna förstå och någorlunda tygla. Alla dessa förträngda minnesbilder, erfarenheter, känslor, vetenskaper från barnet som tillbringade

så många år på sjukhus, som också växte upp där.

Jag vill bryta det funktionshindrade barnets tystnad. Vi har så länge mött experternas snusförnuftiga råd och föräldrarnas historia, kamp och sorg när de fått ett funktionshindrat barn. Men barnens upplevelser har varit osynliga. Det är barnen som lever med funktionshinder och deras historia är lika fylld med kamp och sorg som någonsin föräldrarnas. Mina och andras bilder, med barnets själviska ögon återgivna, måste få ta sin plats, måste bli synliggjorda."

Gerds självbiografiska stundtals poetiska, stundtals knivskarp realistiska berättelse om institutionsvård väcker egna minnen genom detaljbeskrivningen. Ljud, synintryck och lukter är exakt återgivna. Gerd ger mig styrka, därför att hon inte är bitter

eller beklagande.

Klarsynt sätter hon istället fingret på hur vårdapparaten med läkaren på toppen i hierarkin, saknar förmåga att behandla sina klienter som människor med känsloliv och om hur denna oförmåga manifesterar sig i ett nästan perverterat manipulerande med hennes kropp. Som ett sätt att överleva med värdighet lämnar hon därför kroppen åt läkarna och flyr in i drömmarnas värld.

Vissa avsnitt är nästan identiska med STILs programförklaring, den ger alltså en plattform för vidare kamp.

Gerd Petersens biografi är utgiven av föreningen **"Livi Sverige"** vilken vill främja det självbiografiska berättandet i landet, på **Bokförlaget Fingraf**. ISBN- 91-85964-97-2.

Sjuttio månader med ADA

artikelserie av Stefan Käll

Här följer del 2 i Stefan Källs artikelserie om den amerikanska antidiskrimineringslagstiftningen ADA (Americans with Disabilities Act). Den första delen publicerades i STILETTEN nr 1, 95 och fortsättning följer i nästa nummer. I sammanhanget beklagar vi att en bildtext saknades i det förra numret. Bilden föreställer artikelförfattaren till höger och advokat Sid Wolinsky.

II. ÖVERSIKT AV KRAVEN

Allmänna inrättningar måste

- tillhandahålla varor och tjänster i en integrerad miljö, om inte speciella åtgärder måste till för att kunna tillförsäkra likvärdiga möjligheter
- undanröja onödiga urvalskriterier och regler som förvägrar handikappade samma möjligheter att åtnjuta varor och tjänster som tillhandahålls av den allmänna inrättningen
- göra skäliga ändringar i de policies, praxis och tillvägagångssätt som hindrar handikappade till ett likvärdigt nyttjande, förutom i de fall då detta skulle leda till en fundamental förändring av den tillhandahållna varans eller tjänstens natur
- tillhandahålla extra hjälpmedel när så är nödvändigt för att tillförsäkra en effektiv kommunikation, förutom i de fall då detta skulle leda till en onödig börda eller fundamental förändring
- avlägsna hinder i befintliga faciliteter när så är lätt genomförbart
- tillhandahålla lätt genomförbara alternativ när avlägsnandet av ett hinder inte är lätt genomförbart
- tillhandahålla likvärdiga transporttjänster och köpa in anpassade fordon i vissa fall
- underhålla redan anpassade utrustningar och faciliteter
- formge och konstruera nya faciliteter – och när man genomför renoveringar, ändra befintliga faciliteter – i överensstämmelse med ADAs riktlinjer för handikappanpassning, utfärdade av Architectural and Transportation Barriers Compliance Board och införlivande i justitiedepartementets bestämmelser, Kapitel III.

En konsekvens av den nu redovisade översikten har blivit att en allmän inrättning **inte** är skyldig att tillhandahålla personliga hjälpmedel såsom rullstolar, individuellt föreskrivna detaljer (glasögon eller hörapparater), eller personliga tjänster såsom hjälp med att äta, gå på toaletten, eller klä på sig.

En allmän inrättning får inte diskriminera en individ eller verksamhet p g a ett känt handikapp hos en person som denna individ eller verksamhet brukar förknippas med.

Kommerciella faciliteter är endast underställda kravet på att nybyggen och renoveringar följer ADAs riktlinjer för handikappanpassning. Övriga krav som gäller för allmänna inrättningar redogjorda för ovan gäller inte för kommersiella faciliteter.

Privata verksamheter som erbjuder vissa examinationer och kurser (dvs sådana relaterade till ansökningar, utfärdande av tillståndsbrev och certifikat, kreditering till sekundär- och gymnasieskola, yrke eller affärsidkande) måste erbjuda dessa på en tillgänglig plats och på ett tillgängligt sätt, eller erbjuda alternativa, anpassade arrangemang.

III. "INDIVIDER MED HANDIKAPP"

ADA tillhandahåller ett övergripande medborgarrättsskydd för "individer med handikapp". I denna del hänvisas till vad jag redan tidigare redogjort för i fråga om vilket handikappbegrepp som ADA antagit. Se ovan om motsvarande redogörelse vid Kapitel II.

IV. RÄTTEN TILL ÅTNJUTANDE AV VAROR OCH TJÄNSTER

När en allmän inrättning tillhandahåller varor och tjänster får den inte använda urvalskriterier som utestänger eller särskiljer handikappade, förutom i de fall då dessa krav är "nödvändiga" för att kunna driva verksamheten. Att utestänga individer som är förslamade p g a en hjärnskada från en biograf eller att hänvisa människor med Downs syndrom enbart till särskilda avdelningar i en restaurang, skulle bryta mot bestämmelserna. En nöjespark får trots lagens förbud mot diskriminering ställa krav på en persons längd för vissa åkturer, när detta krävs ur säkerhetssynpunkt.

Extra avgifter får inte tas ut av handikappade för att täcka de kostnader som tillkommer för att kunna tillförsäkra dem en icke-diskriminerande behandling, såsom att avlägsna hinder eller att tillhandahålla kvalificerade tolkar.

V. ÄNDRINGAR I POLICIES, PRAXIS OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

En allmän inrättning måste göra skäliga ändringar i sina policies, praxis och tillvägagångssätt för att kunna ta emot individer med handikapp. En modifiering krävs inte om detta skulle leda till en "fundamental förändring" av de varor, tjänster eller verksamheter som den allmänna inrättningen tillhandahåller eller bedriver. Således måste ett varuhus modifiera en policy som säger att endast en person i taget får vistas i ett provrum, ifall en individ med handikapp behöver assistans av en medföljare med påklädnings.

Specialister är inte skyldiga att tillhandahålla tjänster utanför sitt eget specialområde. Till exempel är en läkare som specialiserat sig enbart på brännskador inte förhindrad att hänvisa en individ med handikapp till en annan läkare, om den handikappade inte söker för brännskador. Däremot får en brännskadespecialist inte vägra att behandla en brännskada om individen tex är HIV-smittad.

VI. EXTRA HJÄLPMEDEL

En allmän inrättning är skyldig att tillhandahålla extra hjälpmedel och tjänster när så är nödvändigt för att tillförsäkra en effektiv kommunikation med individer som har talsvårigheter eller syn- och hörselskador. Vad som avses med extra hjälpmedel har jag redan redogjort för i samband med redogörelsen för reglerna i ADA:s Kapitel II till vilket hänvisas.

VII. BEFINTLIGA FACILITETER: AVLÄGSNANDET AV HINDER

Fysiska hinder som hindrar tillträde och utnyttjande av en befintlig facilitet måste avlägsnas när så är "lätt åtgärdat". Med **lätt åtgärdat** menas "genomförbart utan större svårighet eller kostnad".

Vad som är lätt åtgärdat kommer att avgöras från fall till fall beroende på de resurser som finns tillgängliga.

Bestämmelserna kräver inte en omdisposition av temporära eller flyttbara enheter, såsom möbler, utrustning och utställningsrack, om detta skulle leda till en betydande förlust i försäljning eller serviceutrymme.

Legitima säkerhetskrav får beaktas när man beslutar om vad som är lätt åtgärdat, så länge som kraven är baserade på verkliga risker och är nödvändiga för ett säkert utnyttjande.

Exempel på åtgärder för att avlägsna hinder är:

- Installation av ramper,
- göra trottoarkanten lägre vid gångbanor och entréer,
- omflyttning av bord, stolar, försäljningsautomater, utställningsrack och andra möbler,
- breddning av dörröppningar,
- installation av griphandtag och stänger i toalettåsar, och
- förse hissknapp med utskjutande bokstäver eller blindskrift.

Första prioritet bör ges till de åtgärder som gör det möjligt för handikappade att "komma in genom ytterdörren", följt av de åtgärder som ger tillträde till områden som tillhandahåller varor och tjänster.

Ägaren av allmänna inrättningar måste tydligt visa att rullstolsanvändare kan ta sig fram på egen hand.

Åtgärder som vidtas för att avlägsna hinder måste följa – när så är lätt genomförbart – ADA:s riktlinjer för renoveringar. Om ett efterkommande av riktlinjerna inte är lätt genomförbart, måste

andra säkra, lätt utförda åtgärder vidtas, såsom installation av en obetydligt smalare dörr än vad riktlinjerna förskriver.

De krav och de regler som avdelning VII upptar är kanske den typ som man som utomstående iakttagare lättast kan få intryck av har fungerat mycket väl. När jag som besökare i USA betraktade den fysiska gatumiljön, inomhusmiljön på kontor, hotell och i affärer för att ta några exempel, var kraven från ADA:s Kapitel III, avdelning VII mycket påtagliga. Var jag än vände mig fanns det tydliga anpassningsåtgärder för människor med olika slags funktionshinder. Jag tror inte att jag i storstäder som Los Angeles och San Francisco såg en enda trappa eller andra avsatser i offentliga miljöer som inte var anpassad på så sätt att det gick att ta sig fram även i rullstol. Ofta var anpassningen i form av exempelvis en ramp dessutom genomförd på ett mycket naturligt sätt.

VIII. BEFINTLIGA FACILITETER:**ALTERNATIV TILL AVLÄGSNANDET AV HINDER**

ADA kräver att fysiska hinder, såsom trappor, avlägsnas om så är "lätt åtgärdat". Om detta inte är lätt åtgärdat, måste **alternativa åtgärder** vidtas för att göra varorna och tjänsterna tillgängliga.

Exempel på alternativa åtgärder är

- tillhandahålla varor och tjänster vid dörren, på gångvägen eller trottoaren,
- erbjuda hemleverans,
- flytta ner varor från otillgängliga hyllor och rack,
- flytta aktiviteter till tillgängliga platser.

Extra avgifter får inte tas ut av handikappade för att täcka de kostnader som tillkommer för alternativa åtgärder till avlägsnandet av hinder. En restaurang får till exempel inte ta ut en extra avgift för hemleverans till en rullstolsbunden person när leverans erbjuds som alternativ till avlägsnandet av hinder.

IX. NYBYGGNATION

Alla nybyggda allmänna inrättningar och kommersiella faciliteter måste vara anpassade för individer med funktionshinder i så hög grad det är strukturellt genomförbart.

Kraven på nybyggen gäller alla faciliteter tagna i bruk efter den 26 januari 1993 för vilka den sista kompletta ansökan om byggnadstillstånd eller förlängningstillstånd registrerats efter den 26 januari 1992.

Det kommer endast betraktas som "strukturellt ogenomförbart" att till fullo efterkomma bestämmelserna i de sällsynta fall då unika naturtyper hindrar att platsen handikappanpassas (till exempel när det gäller sumpmark som gör att byggnaden måste pålas).

Byggnormerna för anpassning av nybyggen finns i ADAs riktlinjer för handikappanpassning, utfärdade av Architectural and Transportation Barriers Compliance Board – ett självständigt, federalt organ. Dessa normer finns införlivade i justitiedepartementets bestämmelser, Kapitel III.

Hissar är inte ett krav i byggnader med färre än tre våningar eller med färre än 3.000 kvadratfot per våning, om inte byggnaden

den är ett shoppingcenter, en "galleria", hälsovårdsmottagning eller en station för kollektivtrafik.

X. RENOVERINGAR

Renoveringar av befintliga allmänna inrättningar och kommersiella faciliteter efter den 26 januari 1992 måste anpassas i största möjliga omfattning.

Byggnormerna för anpassning av renoverade faciliteter finns även dem i ADAs riktlinjer för handikappanpassning, utfärdade av Architectural and Transportation Barriers Compliance Board. Dessa normer finns införlivade i justitiedepartementets bestämmelser, Kapitel III.

En renovering är något som påverkar användningen av en facilitet. Om en dörröppning till exempel flyttas under en ombyggnad, renovering eller restaurering, måste den nya dörröppningen vara tillräckligt bred för att möta kraven i ADAs riktlinjer.

När renoveringar genomförs i "Det viktigaste funktionsområdet" – till exempel i den allmänna delen i en banklokal – måste det finnas en framkomlig väg till den renoverade delen, och de toaletter, telefoner och vattenfontäner som hör till denna del måste anpassas till den grad att den merkostnad som anpassningskravet skapar inte blir oproportionerligt stor i jämförelse med totalkostnaden för den ursprungliga renoveringen.

Merkostnaden betraktas som oproportionerlig om den överstiger 20 procent av den ursprungliga kostnaden för renoveringen.

Renoveringen av fönster, maskiner, reglage, elektriska uttag och dylikt i de viktigaste funktionsområdena berör inte kravet på en framkomlig väg.

XI. ÖVERSIKT AV ADAS RIKTLINJER FÖR HANDIKAPPANPASSNING I NYBYGGEN OCH VID RENOVERINGAR

Nybyggen och renoveringar måste vara anpassade i enlighet med ADAs riktlinjer för handikappanpassning. Riktlinjerna innehåller allmänna formgivnings- ("tekniska") normer för byggnader och detaljer såsom parkeringsplatser, anpassade vägar, ramper, trappor, hissar, dörrar, entréer, vattenfontäner, toaletter, reglage och manövreringsmekanismer, lagerlokaler, alarm, telefoner, fasta säten och bord, möteslokaler, bankomater och provrum. Det finns också särskilda tekniska normer för restauranger, sjukvårdsmottagningar, kommersiella faciliteter, bibliotek, och temporär inhysning (såsom hotell och husrum).

Riktlinjerna innehåller också krav på "täckning" för olika detaljer (dvs de anger hur många anpassade detaljer som måste införlivas, och under vilka omständigheter).

Följande punkter är exempel på "täckning" i nybyggen

- Minst 50 procent av alla allmänna entréer måste vara anpassade. Det måste också finnas anpassade entréer till inhägnade parkeringsplatser, till tunnlar för fotgängare och upphöjda gångbanor.
- En anpassad färdväg måste förbinda tillgängliga hållplatser för kollektivtrafik, parkeringsplatser, lastningszoner för passagerare, och allmänna gator eller gångbanor, med alla anpassade faciliteter och ytor inom en byggnad.

- Alla offentliga, och av allmänheten nyttjade toaletter, måste vara anpassade. Endast ett bås behöver vara anpassat, om inte antalet överstiger sex, då två bås måste vara handikappanpassade.
- Varje våning i en byggnad utan ett övervakat sprinklersystem måste ha ett "område för hjälp i nödläge" (dvs ett område som står i direkt kontakt med en trappa ut ur byggnaden, där människor som inte kan använda trappan kan invänta hjälp vid en evakuering).
- En telekommunikationsapparat för döva (TDD) måste finnas i varje byggnad som har fyra eller fem allmänna telefoner, inräknat både de inomhus och utomhus. Det måste också finnas en teleapparat för döva på samtliga de platser som har en allmän telefon.
- Samlingsplatser med fasta säten som kan hysa 50 eller fler personer, eller har ett högtalarsystem, måste ha ett permanent installerat medlyssningssystem för hörselskadade.
- Sittplatser avsedda för rullstolsburna måste finnas i teatrar med fler än 300 sittplatser. Dessutom måste åtminstone 1 procent av alla fasta säten vara utan armstöd (eller med rörliga armstöd) och placerade närmast bredvid en gång med säten för följeslagare.
- Där det finns bankomater måste åtminstone en vara anpassad.
- Fem procent av alla provhytter och omklädningsrum (men aldrig mindre än ett) måste vara anpassade.

Inom en rad nybyggnadsprojekt finns **särskilda krav på täckning**. Dessa tillgänglighetskrav är således av mer absolut karaktär och tar inte hänsyn till omfattningen av viss typ av tjänst eller service som i exemplen jag nyss pekade på.

På **restauranger** måste generellt sett alla områden där mat serveras och 5 procent av de fasta borden (dock inte mindre än ett) vara handikappanpassade.

På **sjukvårdsmottagningar** måste alla allmänna utrymmen vara tillgängliga. På allmänsjukhus och psykiatri- och avgiftningsavdelningar måste 10 procent av sovsalarna och toaletterna vara anpassade. På de avdelningar där man behandlar tillstånd som har med rörelseförmågan att göra, är siffran 100 procent, och 50 procent för långvårdsavdelningar och ålderdomshem.

I **kommersiella anläggningar** måste åtminstone en av varje typ av kassa/utgångskassa vara anpassad. I vissa fall måste det finnas ytterligare anpassade kassor (det vill säga, mellan 20- 40 procent) beroende på antalet utgångskassor och storleken på anläggningen.

På **bibliotek** måste alla allmänna utrymmen vara tillgängliga. Dessutom måste 5 procent av de fasta borden eller studiebåsen (eller åtminstone ett) vara anpassade. Åtminstone en utlåningsdisk måste vara tillgänglig, och i gångarna mellan kortkataloger, tidskriftställ och bokhyllor måste vara framkomliga.

På **hotell** måste 4 procent av de första 100 rummen och cirka 2 procent av antalet rum utöver 100 vara anpassade för personer med hörselskador (dvs ha visuella larm, visuella meddelandeapparater, volymkontroll på telefonen, och ett tillgängligt elektriskt uttag för en TDD) och för personer med rörelsesvårigheter. Dessutom måste en identisk procentandel rum utöver dessa vara anpassade för personer med hörselskador.

Tekniska krav och krav på "täckning" när det gäller renoveringar är ibland mindre strikta än de som gäller för nybyggen. Om det till exempel skulle vara tekniskt omöjligt att tillmötesgå kraven för nybyggen, är det acceptabelt om det finns en anpassad, gemensam toalett för män och kvinnor på varje våningsplan.

XII. EXAMINATIONER OCH KURSER

Vissa examinationer och kurser som erbjuds av privata verksamheter (dvs sådana som är relaterade till ansökningar, utfärdade av tillståndsbevis och certifikat, kreditering till sekundär- och gymnasieskola, yrke eller affärsidkande) måste antingen erbjudas på en för handikappade tillgänglig plats och ett tillgängligt sätt, eller göras tillgängliga genom alternativa lösningar.

För att kunna tillhandahålla en examination på en tillgänglig plats och ett tillgängligt sätt, måste den privata verksamheten tillse att examinationen verkligen mäter vad den är till för att mäta, och inte speglar individens skadade sinnes-, rörelse- eller talförmåga.

En handikappad student har rätt att erhålla extra tid vid examen eller prov om handikappet föranleder detta. Likaså har studenten rätt att erhålla ett för honom eller henne anpassat hjälpmedel som gör att studenten får ökade chanser att prestera lika mycket som andra studenter. Exempel på detta kan vara bandade prov, tolkar, svarsformulär med stor skrift, eller kvalificerade uppläsare, om inte detta skulle leda till en fundamental förändring av mätningen på färdigheter och kunskaper som provet är avsett att

testa, eller resultera i en onödig börda.

Skola som genomför examination måste erbjuda denna i en tillgänglig lokal, eller erbjuda ett jämförbart alternativ såsom att ge examinationen i den enskildes hem med en examinationsövervakare.

XIII. Tillämpningen av ADA och dess bestämmelser

Privatpersoner kan gå till domstol för att få beslut på att en diskriminerande handling måste upphöra. Inget skadestånd kan utdömas i sådana fall. Dock torde ett skäligt advokatarvode ersättas.

Individer kan också inge klagomål till justitieministern som är auktoriserad att ta upp fall av allmänt intresse eller där ett "mönster" av diskriminering misstänks.

I de fall som tas upp av justitieministern kan olika skadestånd komma att tillerkännas. Civila bötesstraff får inte överstiga \$ 50.000 vid en första överträdelse eller \$ 100.000 vid eventuella upprepade överträdelser.

XIV. TEKNISK ASSISTANS

ADA kräver att de federala organ som är ansvariga för att utfärda ADAs bestämmelser ska tillhandahålla "teknisk assistans". Teknisk assistans innebär att sprida information (antingen direkt från justitiedepartementet, eller via koncession och avtal) för att hjälpa allmänheten – inklusive de individer som skyddas av ADA och de verksamheter som berörs av ADA – att förstå den nya lagen.

Vad den tekniska assistansen i övrigt beträffar hänvisas till vad jag skrivit ovan i samband med redogörelsen för innehållet i lagens Kapitel II.

Fortsättning i nästa nummer.

Denna lite överexponerade bild från San Francisco får symbolisera hur lätt det är att ta sig fram med rullstol på stadens gator sedan den nya lagen ADA trädde ikraft.

NOTERAT, TYCKT, TÄNKT OCH KLIPPT

Kick your ass! *)

I förra veckan sa jag upp en av mina timanställda personliga assistenter, eller om vi ska vara mer korrekta så talade jag om för henne att jag inte kunde erbjuda henne något mer arbete.

Bakgrunden till detta drastiska drag var att jag några dagar innan helt plötsligt hade fått en stark känsla av att vi inte borde fortsätta att arbeta ihop. Jag brukar få sådana känslor ibland och ibland följer jag dem och ibland inte. Avgörande är oftast huruvida jag vågar berätta det för vederbörande eller inte, men i det här fallet vågade jag alltså tala om vad jag kände.

Och det som var fantastiskt var att min assistent kände lika dant. Vi kände likasom att vi var klara med varandra och att det var dags för var och en att fortsätta på sin egen stig. Detta betyder inte att vi var trötta på varandra eller att vi var ovänner. Troligen kommer vi att fortsätta att träffas som kamrater men inte längre som arbetskamrater. Det kapitlet kändes avslutat.

Jag tänkte för mig själv att jag förmodligen aldrig kommer att kunna förklara det här för någon facklig förtoendeman. Vi kunde ju inte ens förklara varför vi ville ha timanställd personal när vi startade STIL. Det fanns tom fackliga representanter som uttalade att vi skulle komma att bli som tyranner för vår personal.

Jag nämnde förut att jag har varit med om några gånger då jag inte har följt den här känslan, utan låtit assistenten ifrågasätta kvar. Inte minst så har det rört sig om situationer då jag har haft ont om personal och för den skull inte har vågat hamna i en ännu värre personalbrist. Erfarenheterna säger dock mig att om vi inte säger upp personal så kommer det inte heller några nya. Att hålla fast vid det gamla blir alltså ett hinder för förändring.

Det innebär inte att jag förespråkar att man ska avsluta varje samarbete pga minsta lilla relationsproblem. Det är inte dessa situationer som jag är ute efter. Jag är ute efter de situationer där man känner

att nu finns det inget kvar att bygga på – nu är det slut.

Sådana lägen kan uppkomma i alla möjliga relationer. Ibland kan det komma smygande och ibland kan det komma helt plötsligt. Då kan det vara svårt ibland att hänga med. Jag tror att vi alltmer måste se detta som något naturligt som vi måste lära oss att leva med. Ju mer föränderlig som vår omvärld kommer att bli desto mer föränderliga kommer även människor bli. Detta innebär naturligtvis inte automatiskt att antalet uppbrott kommer att öka, men däremot att mänskliga relationer kommer att förändras i en högre grad och i högre takt.

Detta ställer höga krav på oss arbetsledare att göra justa avslut och att bli iakttaga STILs rekommendation om att även ge timanställda en typ av uppsägningstid i form av två veckors lön – något som kan vara värt att påpeka redan vid anställningens början. Kraven på raka rör är alltså höga och att vi vågar ta de konflikter som kan ligga bakom istället för att använda uppsägningen som ett sätt att fly.

I alla relationer finns nämligen en risk att man sopar saker under mattan istället för att ta upp det man inte är överens om. Sedan när man har samlat på sig så mycket så kommer oftast droppen som får bägaren att rinna över, så skiljs man som ovänner. Sådana avslut är aldrig bra. Istället ska man sträva efter att så långt som möjligt hålla huset rent och efter hand ta upp sådana saker som man inte är nöjd med.

Just med den assistent som jag sa upp hade jag haft ett otal konflikter. Vi tänkte tom och funderar fortfarande på om vi ska skriva en bok om alla våra konflikter. Konflikter behöver nämligen inte alltid vara något negativt och när man upptäcker det så slutar man att gräla med varandra och resonerar istället. Det finns ett utmärkt engelskt ordspråk för detta som lyder: Fools argue – Gentlemen discuss.

Har man kommit så långt att man går och funderar på att skriva en bok om sina

konflikter så menar jag att det är ett tecken på att man har uppnått en lämplig distans till sina konflikter. Och just distans är nog bland det viktigaste för att kunna lösa en konflikt. Det har vi sett på TV. Det är tex inte ovanligt mitt under de svåraste avtalsförhandlingarna att de fackliga motståndarna kan skämta med varandra på ett ganska gemytligt sätt.

Det gäller alltså att kunna hålla isär sak och person eller som en fotbollsspelare skulle uttrycka det; att gå efter bollen istället för efter spelaren. Lär man sig det kan man tom upptäcka att konflikter kan vara roliga och att de kan öppna helt nya perspektiv, bara man är beredd att förändra sig och se annorlunda på saken. Är man inte beredd att göra det så kan man lika bra ge upp. Varje konfliktlösning måste nämligen både innehålla ett givande och tagande och är man inte beredd att ge något så kan man inte heller räkna med att få något tillbaka.

Det faktum att jag hade haft så många konflikter med just den här assistenten och att vi hade lyckats lösa dem på ett för båda bra sätt gjorde det naturligtvis mycket lättare för oss att avsluta vårt samarbete på ett bra sätt. No hard feelings. Detta bidrog också till att jag kunde känna mig säker på att jag inte ville avsluta samarbetet bara för att vi hade något otalt med varandra. Något sådant fanns helt enkelt inte. Annars kan det vara svårt att lita till sin känsla, om man samtidigt har en massa ouppklarade. Då är det lätt att bli osäker och börja fundera över om man kanske är ute efter att vilja avsluta samarbetet bara för att man vill smita från något som man inte har vågat ta upp. Men i det här fallet kunde jag alltså vara ren i min känsla och jag tror att det är därför som jag fick en sådan positiv reaktion tillbaka.

Så kom ihåg; om du vågar vara rak och ärlig mot dina assistenter så får du i regel också ärlighet och uppriktighet tillbaka.

Bengt Elmén

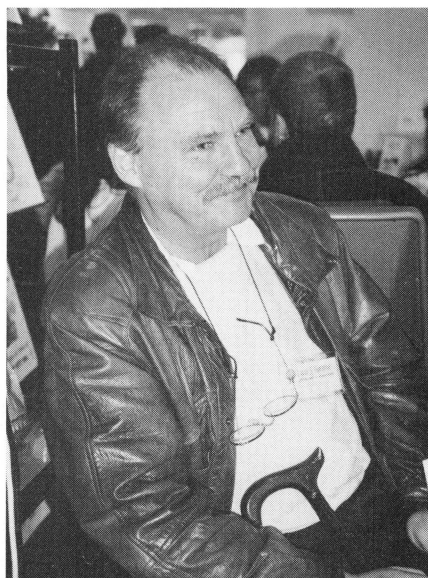
*) Det går även om du använder rullstol

NOTERAT, TYCKT, TÄNKT OCH KLIPPT**KANSLINYTT**

Ny på STILs kansli är **Cecilia Bergkvist**, 33. Hon fick nys om jobbet på ett projekt som arbetsförmedlingen höll i. Man träffades en gång i veckan och fick tips om olika lediga jobb.

Sedan 82 har Cecilia arbetat som sekreterare, i växel och liknande (det senaste som receptionist på ett dataföretag), fram till 92, då hon födde sin dotter.

Cecilia började den 22 maj och är ju ganska färsk i ämbetet, men hon säger att hon börjar få flyt nu och trivs med arbetskamraterna, arbetsuppgifterna och läget. Familj: Man och dotter.

Per-Anders Fröding 50, sedan i april ekonomiansvarig på STILs kansli har mer än käppen att luta sig mot. Tidigare musiker (trummis) på 60- och 70-talet, några år inom revisionsbranschen, anställning på ett dotterbolag till Vin & Sprit och senast ekonomichef på ett verkstadsföretag i Upplands Väsby.

— En lagom blandning och jag har träffat många människor i olika miljöer och har

Öppet brev till finansminister Göran Persson

I nöden provas vännen. I strama tider provas vår uppfattning, våra värderingar om människors värde vår vilja att uppfylla lagstiftares intentioner och lagens bokstav för att ge de människor som har störst behov det stöd och den service de faktiskt behöver.

LSS den nya lagen, som funnits i drygt ett år, behöver en översyn anser finansministern. Den har blivit för dyr.

Det som blivit dyrt utifrån gjorda beräkningar är rätten till personlig assistans som nu ger knappt 6000 personer i Sverige möjlighet att kommunicera med sin omgivning, dricka ett glas vatten när man är törstig, gå på toa när man behöver.

Vi är 8 miljoner innevånare, 2,5 miljoner är på något sätt funktionshindrade – av dessa har knappt 6000 personer så svåra funktionshinder att de behöver personlig assistans.

Kan det vara så att man glömt att titta på den kostnad som servicen haft innan lagen kom?? Den bör väl dras ifrån?

Att personer med de svåraste funktionshindren var de som snabbt begärde assistans är självklart. De hade de största behoven. Därför sänks medeltalet per assistanstimme fortfarande.

Dra inte åt en offentlig svängrem Göran Persson!

För det kan väl inte vara så att Du tycker att alla människor har lika värde och samma behov fast somliga har mindre???

Anki Celander
v. ordförande DHS

lärt en hel del av det säger Per-Anders som sökte jobbet efter att ha sett informationsfoldern. Jag tyckte det såg intressant ut tänkte på själva STIL-idén, jag har ju själv ett funktionshinder.

Familj: Hustru och tre uppvuxna barn.

Tips för nybörjare

Här följer några goda råd för nyblivna arbetsledare.

Var inte rädd

Var inte ängslig i onödan. Det förlamar handlingskraften. I efterhand visar det sig nästan alltid att farhågorna var obefogade.

Att sätta igång

Lägg fram vilka behov du måste få täckta i kontakten med din hemtjänstassistent. STIL har en ckecklista.

Extra timmar

Glöm inte att du kan behöva extra timmar för din fritid också, samt extra timmar för att "lära upp" nya assistenter.

Övergångstid

Kom i avtalet med försäkringskassan överens om en väl tilltagen övergångstid tills du kan sluta med hemtjänsten för gott.

"Katastrof-klausul"

Sätt in en klausul i avtalet om att få anlita hemtjänsten om katastrof skulle uppstå. Ditt eget assistentsystem kan aldrig bli helt säkert.

Tacksamheten försvinner

Det handlar om dina rättigheter att få andra saker utförda än de mest primära. Efterhand kommer din tacksamhet och din tålmodiga väntan på hjälp (sviter från hemtjänsten) att försvinna.

Rekrytera personal

Du är nu arbetsledare och ska anställa personal. Det kan kännas ovant och kräver ett stort mått av självkännedom. STIL har även här handledning.

Djungeltelegraf

är kanske den bästa, d v s. tips kommer från bekantskapskretsen, släkt och vänner, andra assistenter eller andra STIL-medlemmar.

Annonsering

Annonsering kan bli dyrt, men små annonser i lokalpressen är ofta billiga och effektiva. En fördel med lokala annonser är att de som svarar förmodligen bor i samma område. STIL:s gemensamma annonser har också gett bra resultat.

STIL:s register

STIL har upprättat ett ganska omfattande register över assistenter som du kan välja ur.

Andra sätt

Du kan göra flygblad och dela ut i brevlådor, sätta upp i butiker, på bibliotek eller liknande.

Intervjuer

Begär referenser och fråga noga ut var och med vad den sökande tidigare har arbetat. Fråga gärna också vad dom har tänkt sig att arbetet ska innebära.

Berätta utförligt om dina behov.

Framhåll vikten av att hålla tider och att tex. ringa återbud i god tid.

Den sökande måste förstå att du absolut inte får bli lämnad utan hjälp.

Be dem hålla sig till vad ni gemensamt avtalat vid anställningen.

Vikarier

Skaffa vikarier (det ger ett skyddsnät vid sjukdom mm) och "håll dom varma" genom att ge dom arbete av och till. Det finns många som vill jobba sporadiskt vid udda tider o s v.

STIL:s ideologi

Vid intervjun är det bra om du talar om varför du har tagit steget att gå med i STIL och vad det innebär.

Provanställning

En bra lösning är en provanställningstid så att båda kan "känna på".

Hygien

Hygienen är viktig och du bör försäkra dig om att den du anställer inte har någon form av infektion och är beredd att sjukskriva sig vid varje misstanke om en sådan.

Schemaläggning

Ett schema är som ett pussel och det tar tid att få det att fungera. Man får absolut ta hänsyn till vilka tider assistenterna önskar arbeta och försöka sätta ihop schemat så att alla blir nöjda. Men glöm inte att det är du som bestämmer i slutändan.

Hela timmar bör du räkna med i undantagsfall halvtimmar, men aldrig kortare pass. Det blir annars nästan omöjligt att göra en bra sammanställning.

Gör gärna upp listor på arbetsfördelningen, på vad du vill ha gjort och berätta hur du vill ha det gjort. I vissa fall kan det underlätta om du också talar om varför si och så.

Undvik att låta assistenter arbeta utöver sin schemalagda tid vid återbud och liknande. De behöver sin ledighet.

Se istället till att du har en ring av tillfälliga inhoppare.

Konflikter

Det går inte att gå på kurs för att lära sig leva nära andra. Men tiden ger erfarenheter. Försök i alla fall att bearbeta och tala ut om problemen och försök då du, för din del, vara så rak som möjligt.

□ □ □

**Gå STIL:s
arbetsledarkurs!
Kontakta kansliet för närmare
information. Tel: 08.640 81 10
Fax: 08.641 67 10**

UPP ROP!

I förra numret av STILETTEN uppmanade vi läsarna att skriva till Socialdepartementet, med anledning av nedanstående förhållande. Flera har redan följt vår uppmaning som vi härmed upprepar. SKRIV!

Assistansersättning lämnas inte för den tid då den funktionshindrade

1. **vårdas på en institution som tillhör staten, en kommun eller ett landsting,**
2. **vårdas på en institution som drivs med bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, eller**
3. **bor i en gruppbostad.**

I verkligheten fungerar det inte så att man kan vinka adjö till sina assistenter vid sjukhusporten med orden – *Hej då, nu är Du arbetslös en vecka! Jag vill att Du hämtar mig när jag ringer.*

Det finns naturligtvis inte någon assistent som stannar mer än fem minuter på en sådan osäker arbetsplats.

Vi inom kooperationen kräver av två orsaker att det skydd som gäller för anställda inom kommunal hemtjänst även skall gälla arbetsledare och assistenter som är kopplade till oss.

För det första **måste** man ofta ha med sina egna assistenter till sjukhuset.

För det andra har vi inte råd att behålla personal i längden om denna regel ej skrivs om. Detta strider såvitt vi förstår mot intentionerna i lagen för övrigt.

Skriv därför till: Socialdepartementet, Socialminister Ingela Thalén, 103 33 Stockholm

Berätta om era egna erfarenheter och att ni kräver en omskrivning av en dåligt fungerande del av lagen!

PA garantin

Om Du är arbetsledare och har fått avslag på din begäran om personlig assistans, eller om Du har fått tidigare beslut försämrade.

STIL bidrar med den experthjälp och de ekonomiska resurser som behövs för att överklaga och driva den juridiska processen.

Din egen insats är begränsad till 500 kr om du och STIL anlitar extern hjälp.

Ring STIL:s kansli och tala med Lars-Gunnar Ericsson, eller fråga bara om PA-garantin, så får Du ytterligare skriftligt eller muntligt besked om hur det fungerar.

**Nästa nummer av
STILETTEN
kommer i
september**

STILETTEN

STILETTEN kan bli ännu vassare med Din medverkan.

Berätta om episoder eller livsavgörande händelser som betytt något i ditt liv som person med funktionshinder.

Ge tips om hur just du, som arbetsledare och brukare av personlig assistans, tacklar vardagen.

Tipsa om hjälpmedel eller uppfinningar som underlättat för dig.

Visa på offentliga platser i din omgivning som är otillgängliga för människor med funktionshinder.

Klipp ut artiklar och notiser som du tror kan vara av intresse för STILETTEN:s läsare.

Skriv debattinlägg, artiklar, kåserier, notiser, foton, teckningar mm.

*Skicka till:
"STILETTEN"
c/o Roland Ewers,
Granvägen 93,
432 33 Varberg
eller STIL
Bondegatan 39
116 33 Stockholm
Tel 08.640 81 10*